

N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli den 15 april 1909, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 5) angående herr Råfs motion om rätt för medlemmar af svenska kyrkan att fritaga sina barn från kristendomsundervisningen i folkskolor och allmänna läroverk.

I en inom Andra Kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion (n:o 7) har herr Råf föreslagit, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga behöriga åtgärder, att medlem, tillhörande svenska kyrkan, må för sina barn med afseende på kristendomsundervisningen i folkskola och allmänna läroverk erhålla frihet, likartad med den, som sedan länge varit beviljad dissenters».

Till stöd för detta förslag anför motionären följande:

»Om vårt folk lösgöres från kristendomen, så är det dömdt till undergång; förblir det däremot vid kristlig tro och däri grundad lifsåskådning, så erhåller det oskattbar välsignelse. Endast af kristen tro härflyter den sedliga kraft, som skapar sann kulturutveckling och verklig lycka, ehvad det gäller den enskilda medborgaren eller hela folket.»

Dessa ord stodo att läsa uti ett i några stockholmstidningar under förlidet år intaget, af ärkebiskop Ekman, general friherre Axel Rappe, lektor P. Waldenström, professorerna W. Rudin, Olof Holmström och A. Kolmodin, seminarierector Fredrik Lundgren, rektor Johannes Kerfstedt m. fl. eller inalles af 24 för kristlig tro och lifsåskådning mycket intresserade och bemärkta personer undertecknad upprop till »Svenska män och kvinnor».

Första villkoret för att svenska folket skall förblifva vid »kristlig tro

och däri grundad lifsåskådning» är dock utan all gensägelse, att de döpta barnen erhålla bibeltrogen, väl meddelad kristendomsundervisning.

Nu är det emellertid så, att här och där lärare börja gå vid sidan af den heliga skrift på vägar, där kristliga föräldrar af samvete nödgas att taga afstånd från denna undervisning. Angående dessa vägar beder jag få hänvisa till flera af de läroböcker för kristendomsundervisningen, hvilka under senare åren utkommit från universitets-, läroverks- och folkskollärare. Denna sak är dessutom numera så allmänt känd, att därpå kan tillämpas ordspråket: Känd sak är så god som vittnad.

Uti petitioner till Konungen hafva bekymmer öfver berörda förhållanden blifvit framburna såväl från Evangeliska Fosterlandsstiftelsen som ock från Svenska Missionsförbundet.

Det var ock samma oro och bekymmer, som tagit sig uttryck uti den af mer än 315,000 personer undertecknade s. k. kristendomspetitionen. Äfven vid sista kyrkomötet förnummos ifrån både präster och lek-män många allvarliga uttryck i likartad riktning.

Från lärarehåll har visserligen understundom sökts göra gällande, att omnämnda bekymmer och farhågor skulle vara ogrundade, men detta gör ställningen så mycket värre, enär man därmed visar sig inför såväl sig själf som andra vilja dölja faran.

Med stora själförsakelser har svenska folket offrat stora summor på sitt skolväsende, hvars första uppgift ju varit och fortfarande i folkets mening är att bibringa dess barn och ungdom god kristlig fostran. Desto mer måste det kännas obilligt och smärtsamt att för de nyare rationalistiska experimenten på den viktiga kristendomsundervisningens område nödgas tänka på en separation ifrån just nämnda undervisning. Vida rättvisare vore det, att de kristendoms-lärare, som i åskådning, lif och lefverne visa sig främmande för den kristna läran, försattes i den belägenhet, att de ställdes utanför hvarje undervisning däri. Då emellertid detta under nuvarande förhållanden näppeligen torde kunna låta sig genomföras, synes mig intet annat återstå för kristligt intresserade föräldrar, än att, där officiella skolan i oförmåda hänseende visar sig otillfredsställande, deras barn må kunna beredas tillfälle erhålla bibeltrogen kristendomsundervisning från annat håll.

Med denna i sann mening frisinnade reform, hvars förmåner främmande trosbekännare i vårt land åtnjutit i öfver trettio år, torde vi under dessa brytningstider i någon mån möjligen kunna undgå en svårare konflikt emellan föräldramakt och läraremak.

Och om grundlagen bjuder till och med Konungen, att ingens samvete tvinga eller tvinga låta, så föreställer jag mig, att Riksdagen ej vill vara mindre frisinnad gentemot samvetsömma, kristligt intresserade föräldrar och målsmän. Ty om det någonsin är berättigadt att tala om samvetssaker, så må det väl vara i fråga om kristligt intresserade föräldrars plikter och ansvar vid barnens religiösa fostran. Den frihet, som detta ansvar kräfver, vore det helt säkert betänkligt att förvägra.

Det är naturligt, att då jag med denna motion afser att tillförsäkra barnen så god kristendomsundervisning som möjligt, så ligger häri ock inneslutet krafvet på nödig kontroll från behörig myndighet.»

Motionärens framställning berör en af de viktigaste principfrågorna i statsskolornas undervisningsplan, nämligen frågan om religionsundervisningens ställning i dessa skolor.

Utskottet har emellertid ansett sig icke hafva att upptaga denna principfråga i hela dess omfattning, utan inskränkt sig till att pröfva motionen, sådan den föreligger.

Motionären utgår därifrån, att på grund af en del »läroböcker för kristendomsundervisningen, hvilka under senare år utkommit från universitets-, läroverks- och folkskollärare», denna undervisning kommit in på sådana vägar, att »kristliga föräldrar af sitt samvete nödgas att taga afstånd» från densamma. Utskottet har af motionären begärt upplysningar, hvilka läroböcker han härvidlag syftar på, och äfven af honom erhållit en promemoria med åtskilliga författarnamn. Vid en granskning af dessa namn har emellertid befunnits, dels att ingen enda af författarne är folkskollärare — ehuru i motionen också talas om läroböcker af folkskollärare — dels att ej heller, såvidt utskottet kunnat utröna, någon lärobok af de författare, som motionären namngifver, användes i folkskolan. Själfva utgångspunkten för motionärens anmärkningar gäller alltså icke i fråga om folkskolorna. Faktiskt torde de läroböcker i kristendom, som förekomma i folkskolorna, ännu alltjämt i hufvudsak vara desamma eller åtminstone af samma art som de mycket länge varit. Någon förändring i den riktning, som motionären antyder, torde så mycket mindre hafva förekommit, som folkskolans läroböcker bestämmas af skolråden, i hvilka församlingens pastor är själfskrifven ordförande, och skolrådets beslut sedan kunna i vanlig ordning öfverklagas; några sådana klagomål öfver nyinförda läroböcker i kristendom i folkskolorna hafva icke kommit till utskottets kännedom.

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet måste sålunda anse, att motionärens motivering, i hvad den afser läroböckerna, icke på något sätt gäller folkskolorna. I själfva verket hafva också de anmärkingar, som förut blifvit gjorda mot folkskolans kristendomsundervisning, gått i en helt annan riktning än motionärens. Utskottet erinrar om ett antal motioner i Andra Kammaren vid 1903 års riksdag, hvilka på olika sätt vända sig mot katekesens plats i denna undervisning, och hvilka äfven föranledde en Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för att ersätta den nuvarande katekesutvecklingen såsom lärobok i folkskolan med en ny, efter barnålderns mottaglighet och behof afpassad handledning i den kristna tros- och sedeläran. Förslag till en sådan ny lärobok äro också utarbetade, men hafva icke ledt till något resultat.

För de allmänna läroverken, samskolor, realskolor och gymnasier finnas angående antagande af läroböcker i kristendom numera särskilda föreskrifter, gifna genom ett kungligt bref af 6 juli 1907. Väckes fråga om införande i något läroverk af en ny lärobok eller väsentligt förändrad upplaga af en gammal, så skall denna fråga först hänskjutas till en sakkunnige-nämnd, bestående af en biskop, utsedd af rikets biskopar, två teologie professorer, utsedde af de teologiska fakulteterna vid universiteten, samt två ordinarie kristendoms lärare vid de allmänna läroverken, en lektor och en adjunkt, utsedde af de s. k. ämneskonferenserna i kristendom vid rikets allmänna läroverk. Om majoriteten af de sakkunnige medgifver den föreslagna lärobokens antagande, äger öfverstyrelsen för de allmänna läroverken att bestämma, huruvida den skall komma till användning; afstyrker åter sakkunnige-nämnden, skall ärendet, i fall öfverstyrelsen är af motsatt mening mot nämnden, underställas Kungl. Maj:t. I hvarje fall användes en lärobok till en början endast på prof, för ett år i sänder; först sedan den blifvit pröfvad under en längre tid och vid ett större antal läroverk, kan den definitivt fastställas.

Af de läroboksförfattare, som motionären i sin promemoria angifver, hafva endast tre fått sina böcker använda vid något statens läroverk. En af dessa tre läroböcker är af sakkunnige-nämnden direkt granskad och godkänd. De två andra voro antagna redan före sakkunnige-nämndens tillkomst och hafva sålunda icke kunnat blifva föremål för nämndens pröfning. Den ena af dessa två läroböcker granskades och godkändes emellertid enhälligt af en föregående provisorisk sakkunnige-nämnd, hvori sutto tre af den nuvarande nämndens fem ledamöter. Den återstående, af motionären åsyftade läroboken slutligen antogs till skolbruk på ett ännu tidigare sta-

dium, men två medlemmar af den nuvarande sakkunnige-nämnden hafva likväl funnit tillfälle att uttala sig om densamma och därvid gifvit den sitt fulla godkännande.

De läroböcker, mot hvilka motionären riktar sina anmärkningar, äro sålunda godkända af granskare, som haft att representera den teologiska sakkunskapen, och som samtliga äro präster inom svenska kyrkan. Under sådana förhållanden kan utskottet icke heller fästa afseende vid dessa anmärkningar, i hvad de gälla de allmänna läroverken.

Hvad angår motionärens anmärkningar emot »de kristendoms-lärare, som i åskådning, lif och lefverne visa sig främmande för den kristna läran», så har utskottet naturligtvis icke kunnat ingå i någon pröfning af dessa anmärkningar, då några grunder för desamma icke blifvit af motionären framförda. Utskottet vill dock hafva erinrat om att samtliga lärare i kristendom stå under vederbörlig kontroll, folkskolläroverken af församlingens pastor och distriktets folkskoleinspektör, och de allmänna läroverkens lärare af vederbörande eforus.

I den senare delen af motionärens motivering framträder ett annat och mera principiellt skäl för hans yrkande, nämligen föräldrars rätt att efter sin egen religiösa uppfattning bestämman öfver sina barns religionsundervisning. Motionären gör gällande, att genom hans förslag, »vi under dessa brytningstider i någon mån möjligen kunna undgå en svårare konflikt emellan föräldramakt och läraremakt»; konflikten skulle undvikas därigenom, att föräldrarna finge afgöra, om deras barn skulle deltaga i kristendomsundervisningen i skolorna eller erhålla sådan utom skolan. Motionären förutsätter visserligen en »kontroll från behörig myndighet», men denna kontroll skulle icke afse att pröfva de grunder, på hvilka föräldrarna toge sina barn från skolans kristendomsundervisning, utan endast den undervisning, som sattes i stället.

Det måste då framkalla utskottets synnerliga uppmärksamhet, att denna föräldrarnas rätt enligt motionärens förslag icke skulle gälla *alla* föräldrar. Han har i en annan motion (n:o 9) uttalat grundsatsen, »att de föräldrar, som utträdt ur kyrklig gemenskap med vårt folk, ej må kunna hindra sina barn att erhålla obligatorisk kristendomsundervisning», på samma gång han här framställer förslag att hvarje myndig svensk undersåte skall kunna utträda ur statskyrkan utan att uppgifva inträde i annat trossamfund. Hans yrkande i nu föreliggande motion går också ut på att gifva ifrågavarande rätt öfver barnens religionsundervisning endast åt »medlem, tillhörande svenska kyrkan». Motionärens syfte är alltså: frihet för

föräldrar, som tillhöra svenska statskyrkan, att fritaga sina barn från kristendomsundervisningen i skolorna, men däremot ingen sådan frihet för de föräldrar, som kunna komma att utgå ur kyrkan utan att inträda i annat trossamfund. Det är uppenbart, att man numera har att räkna också med föräldrar af sistnämnda kategori, sedan Riksdagen i år beslutit en skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt till utträde ur statskyrkan utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trossamfund.

Utskottet anser, att, om man uppställer föräldrarnas rätt öfver barnens religionsundervisning såsom princip, denna rätt ej kan förhållas vissa föräldrar, så som i motionen skett. Följaktligen kan utskottet ej heller i denna del ansluta sig till motionärens framställning.

Med det anförda har utskottet ingalunda velat bestrida, att kristendomsundervisningen i skolorna kan komma i konflikt med föräldrarnas religiösa uppfattning. Men detta gäller icke blott om de föräldrar, som i likhet med motionären äro motståndare till hvad han kallar »de nyare rationalistiska experimenten», utan också om föräldrar, hvilkas religiösa åskådning går i rakt motsatt riktning. Frågan om statsskolornas religionsundervisning måste enligt utskottets mening behandlas med hänsyn icke blott till de förra, utan också till de senare. På hvilket sätt denna fråga bör lösas, därom tillkommer det icke utskottet att med anledning af nu föreliggande motion uttala sig. Utskottet vill endast anmärka, att, om på grund af Riksdagens förutnämnda beslut Kungl. Maj:t låter utarbeta lagförslag angående rätt till utträde ur statskyrkan, i samband därmed också, enligt utskottets mening, frågan om religionsundervisningen i skolorna måste komma under behandling. Detta var uttryckligen påpekadt i den motion i Första Kammaren (n:o 8), som ligger till grund för beslutet. Den sak, som motionären endast från en sida berör, torde alltså få anses redan vara i sin helhet hänvisad till Kungl. Maj:ts pröfning.

På grund af hvad som sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Råfs ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 april 1909.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.